

Codex
Iuris
Canonici
Kodeks
Prawa
Kanonicznego

Komentarz

Wolters Kluwer

Codex
Iuris
Canonici
**Kodeks
Prawa
Kanonicznego**

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

KOMITET HONOROWY

Kardynał Kazimierz Nycz
Arcybiskup Metropolita Warszawski

Kardynał Stanisław Dziwisz
emerytowany Arcybiskup Krakowski

Kardynał Julián Herranz Casado
emerytowany Przewodniczący Papieskiej Rady
do spraw Tekstów Prawnych

Arcybiskup Stanisław Gądecki
Przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski

Biskup Juan Ignacio Arrieta
Sekretarz Dykasterii do spraw Tekstów Prawnych

Biskup Ryszard Kasyna
Przewodniczący Rady Prawnej
Konferencji Episkopatu Polski

Biskup Artur G. Miziński
Sekretarz Generalny Konferencji Episkopatu Polski

Wydanie pod patronatem
Rady Prawnej Konferencji Episkopatu Polski

Uniwersytet Nawarry w Pampelunie
Wydział Prawa Kanonicznego
Instytut Martín de Azpilcueta

Codex
Iuris
Canonici
Kodeks
Prawa
Kanonicznego
Komentarz

Wydanie 2

Powszechne i partykularne
ustawodawstwo Kościoła katolickiego

Podstawowe akty polskiego
prawa wyznaniowego

Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego
(Ediciones Universidad de Navarra)

redakcja naukowa
Piotr Majer

 Wolters Kluwer

Código de Derecho Canónico
Edición bilingüe y anotada
A cargo del Instituto Martín de Azpilcueta
Undécima edición actualizada
Pamplona 2023

Codice di Diritto Canonico e leggi complementari commentato
Ottava edizione riveduta e ampliata: 2022

Projekt okładki, układ typograficzny: Wojtek Janikowski
Wydawczyni: Joanna Dzwonnik
Redaktor prowadząca: Joanna Tchorek
Opracowanie redakcyjne: Maria Prosińska-Jackl
Współpraca: Aleksandra Nałęcz-Zienkiewicz, Anna Wojciechowska

ISBN 978-83-8160-833-6
2. wydanie

Imprimatur:

Za zgodą Kurii Metropolitalnej Warszawskiej z dnia 17.10.2022/Nr 2524/D/2022

Codex Iuris Canonici, Dignitas Connubii, Norme sui delitti riservati © Amministrazione del Patrimonio della Santa Sede Apostolica © Libreria Editrice Vaticana – Dicastero per la Comunicazione – All rights reserved – International Copyright handled by Libreria Editrice Vaticana – Dicastero per la Comunicazione © Wolters Kluwer Polska 2023

Testi di Papa Francesco; Benedetto XVI e Giovanni Paolo II © Libreria Editrice Vaticana – Dicastero per la Comunicazione © Wolters Kluwer Polska 2023

© Copyright 2023 para los comentarios a los cánones, índices y concordancias, Ediciones Universidad de Navarra, S.A. (EUNSA). All rights reserved

© Coletti a San Pietro Editore – Roma – Italy
www.libreriacoletti.it

Teksty Jana Pawła II © Copyright for the Polish edition by
Archidiecezja Krakowska, Kraków 2022

© Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

Wydane przez:
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Zamówienia: infolinia 801 04 45 45
zamowienia@wolterskluwer.pl

AUTORZY POSZCZEGÓLNYCH KOMENTARZY
według numeracji kanonów

- 1–34 Pedro LOMBARDÍA, opr. Javier OTADUY
35–93 Jorge MIRAS
94–95 Pedro LOMBARDÍA, opr. Javier OTADUY
96–112 Amadeo DE FUENMAYOR, opr. Javier OTADUY
113–128 Eduardo MOLANO
129–196 Juan Ignacio ARRIETA
197–203 Eduardo MOLANO
204–231 Javier HERVADA
232–293 Tomás RINCÓN-PÉREZ
294–411 José Luís GUTIÉRREZ
412–514 Juan Ignacio ARRIETA
515–572 Juan CALVO
573–746 Tomás RINCÓN-PÉREZ
747–792 Eloy TEJERO
793–806 José María GONZÁLEZ DEL VALLE
807–821 Juan Ignacio ARRIETA
822–833 José María GONZÁLEZ DEL VALLE
834–896 Eloy TEJERO
897–958 Ángel MARZOA
959–997 Tomás RINCÓN-PÉREZ
998–1007 Ángel MARZOA
1008–1054 José María GONZÁLEZ DEL VALLE
1055–1062 Javier HERVADA
1063–1094 Juan FORNÉS
1095–1107 Pedro Juan VILADRICH
1108–1140 Rafael NAVARRO VALLS
1141–1165 Javier HERVADA
1166–1253 José Tomás MARTÍN DE AGAR
1254–1310 Mariano LÓPEZ ALARCÓN
1311–1399 Juan Ignacio ARRIETA
1400–1403 Carmelo DE DIEGO-LORA
1404–1475 León DEL AMO, opr. Joaquín CALVO-ÁLVAREZ
1476–1512 Carmelo DE DIEGO-LORA
1513–1525 Luis MADERO
1526–1586 León DEL AMO, opr. Joaquín CALVO-ÁLVAREZ
1587–1597 Luis MADERO
1598–1655 Carmelo DE DIEGO-LORA
1656–1670 Luis MADERO
1671–1691 Rafael RODRÍGUEZ-OCAÑA
1692–1696 Luis MADERO
1678–1680 León DEL AMO, opr. Joaquín CALVO-ÁLVAREZ
1681–1685 Luis MADERO
1686–1688 Carmelo DE DIEGO-LORA
1689–1696 Luis MADERO
1697–1712 León DEL AMO, opr. Joaquín CALVO-ÁLVAREZ
1713–1716 Luis MADERO
1717–1731 Fernando LOZA
1732–1752 Eduardo LABANDEIRA

AUTORZY POZOSTAŁYCH CZĘŚCI DZIEŁA

Uzupełnienia w wydaniu włoskim (I) – Juan Ignacio ARRIETA, Carlos José ERRÁZURIZ M.
 Odniesienia do Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich (Księgi I, II, IV, VII) – Pablo GEFAELL
 Odniesienia do Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich (Księgi III, V, VI) – Jesús MIÑAMBRES
 Dodatki dotyczące prawa polskiego oraz obowiązujących w Polsce przepisów partykularnego prawa kanonicznego (P) – Piotr MAJER, Jacek SIŃSKI
 Uzupełnienia w wydaniu polskim (R) – Piotr MAJER
 Konkordancje – Isabel BARRAL, Daniel CENALMOR, Javier ESCRIVÁ-IVARS, Luis F. NAVARRO
 Indeks rzeczowy – José Tomás MARTÍN DE AGAR, Luis MADERO
 Wykaz źródeł cytowanych w *Komentarzu* – Piotr MAJER

TŁUMACZE POSZCZEGÓLNYCH KOMENTARZY
według numeracji kanonów

1–329	Janusz BODZON	1055–1310	Andrzej WÓJCIK
330–572	Adam NITA	1311–1399	Piotr MAJER
573–746	Dariusz SZCZEPANIUK	1400–1640	Robert KANTOR
747–806	Zbigniew TRACZ	1641–1670	Zbigniew TRACZ
807–821	Piotr MAJER	1671–1691	Piotr MAJER
822–833	Zbigniew TRACZ	1692–1752	Zbigniew TRACZ
834–1054	Wojciech LIPKA		

TŁUMACZE POZOSTAŁYCH CZĘŚCI DZIEŁA

Polski przekład Kodeksu Prawa Kanonicznego – Piotr MAJER, współpr. Leszek ADAMOWICZ
 Instrukcja *Dignitas connubii* – zespół w składzie: Antoni STANKIEWICZ (art. 1–7), Ryszard SZTYCHMILER (art. 8–64), Wiesław KIWIOR (art. 65–113), Henryk STAWNIAK (art. 114–154), Tomasz ROZKRUT (art. 155–216), Andrzej DZIĘGA (art. 217–245), Wiesław WENZ (art. 246–268), Marta GRESZATA (art. 269–308); przekład zweryfikowany i poprawiony przez Piotra MAJERA
 Odniesienia do Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich – Zbigniew MINDA
 Uzupełnienia z wydania włoskiego, interpretacje autentyczne, indeks rzeczowy – Piotr MAJER
 Wykaz ważniejszych dokumentów zawierających normy prawa kanonicznego powszechnego lub szczególnego wydanych po promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. – Piotr MAJER, Zbigniew MINDA
 Tłumaczenia pozostałych dokumentów – L'Osservatore Romano. Wydanie polskie

SPIS TREŚCI

	Strona
Wykaz skrótów i oznaczeń	23
Słowo wstępne do wydania z 2011 r.....	25
Od redakcji	29

KODEKS PRAWA KANONICZNEGO

Konstytucja apostołska	33
Wstęp.....	41

Księga I PRZEPISY OGÓLNE

Kanony
1–203   55

Tytuł I. Ustawy kościelne.....	7–22	57
Tytuł II. Zwyczaj	23–28	67
Tytuł III. Dekrety ogólne oraz instrukcje.....	29–34	71
Tytuł IV. Poszczególne akty administracyjne	35–93	74
Rozdział I. Przepisy wspólne	35–47	75
Rozdział II. Poszczególne dekrety i nakazy.....	48–58	81
Rozdział III. Reskrypty	59–75	87
Rozdział IV. Przywileje	76–84	94
Rozdział V. Dyspensy.....	85–93	98
Tytuł V. Statuty i przepisy porządkowe	94–95	102
Tytuł VI. Osoby fizyczne i prawne	96–123	103
Rozdział I. Pozycja kanoniczna osób fizycznych	96–112	103
Rozdział II. Osoby prawne	113–123	112
Tytuł VII. Czynności prawne	124–128	118
Tytuł VIII. Władza rządzenia	129–144	121
Tytuł IX. Urzędy kościelne	145–196	132
Rozdział I. Powierzenie urzędu kościelnego	146–183	133
Art. 1. Swobodne nadanie	157	138
Art. 2. Prezentacja	158–163	138
Art. 3. Wybór	164–179	141
Art. 4. Postulacja	180–183	149
Rozdział II. Utrata urzędu kościelnego.....	184–196	151
Art. 1. Rezygnacja	187–189	153
Art. 2. Przeniesienie.....	190–191	154
Art. 3. Odwołanie.....	192–195	155

Art. 4. Pozbawienie	196	157
Tytuł X. Przedawnienie	197–199	157
Tytuł XI. Obliczanie czasu	200–203	159
Księga II		
LUD BOŻY		
204–746		
161		
Część I		
WIERNI		
204–329		
161		
Tytuł I. Obowiązki i prawa wszystkich wiernych	208–223	166
Tytuł II. Obowiązki i prawa wiernych świeckich	224–231	174
Tytuł III. Święci szafarze, czyli duchowni	232–293	180
Rozdział I. Formacja duchowieństwa	232–264	181
Rozdział II. Przynależność duchownych, czyli inkardynacja	265–272	200
Rozdział III. Obowiązki i prawa duchownych	273–289	206
Rozdział IV. Utrata stanu duchownego	290–293	219
Tytuł IV. Prałatury personalne	294–297	222
Tytuł V. Stowarzyszenia wiernych	298–329	226
Rozdział I. Przepisy wspólne	298–311	227
Rozdział II. Publiczne stowarzyszenia wiernych	312–320	234
Rozdział III. Prywatne stowarzyszenia wiernych	321–326	239
Rozdział IV. Przepisy specjalne dotyczące stowarzyszeń wiernych świeckich	327–329	243
Część II		
HIERARCHICZNY USTRÓJ KOŚCIOŁA		
330–572		
245		
<i>Sekcja I. Najwyższa władza Kościoła</i>		
330–367		
245		
Rozdział I. Biskup Rzymski i Kolegium Biskupów	330–341	245
Art. 1. Biskup Rzymski	331–335	246
Art. 2. Kolegium Biskupów	336–341	249
Rozdział II. Synod Biskupów	342–348	252
Rozdział III. Kardynałowie Świętego Kościoła Rzymskiego	349–359	257
Rozdział IV. Kuria Rzymska	360–361	264
Rozdział V. Legaci Biskupa Rzymskiego	362–367	265
<i>Sekcja II. Kościoły partykularne oraz ich zespoły</i>		
368–572		
270		
Tytuł I. Kościoły partykularne i ustanowiona w nich władza	368–430	271
Rozdział I. Kościoły partykularne	368–374	271
Rozdział II. Biskupi	375–411	275
Art. 1. O biskupach w ogólności	375–380	276
Art. 2. Biskupi diecezjalni	381–402	280
Art. 3. Biskupi koadiutorzy i pomocniczy	403–411	294
Rozdział III. Przeszkoda w działaniu i wakans stolicy	412–430	299
Art. 1. Przeszkoda w działaniu stolicy	412–415	300
Art. 2. Wakans stolicy	416–430	302
Tytuł II. Zespoły Kościołów partykularnych	431–459	308
Rozdział I. Prowincje i regiony kościelne	431–434	308

Rozdział II. Metropolici	435–438	310
Rozdział III. Synody partykularne	439–446	313
Rozdział IV. Konferencje biskupów	447–459	317
Tytuł III. Wewnętrzna organizacja Kościołów partykularnych	460–572	325
Rozdział I. Synod diecezjalny	460–468	325
Rozdział II. Kuria diecezjalna	469–494	329
Art. 1. Wikariusze generalni i wikariusze biskupi	475–481	332
Art. 2. Kanclerz, inni notariusze i archiwum	482–491	336
Art. 3. Rada do spraw ekonomicznych i ekonom.	492–494	340
Rozdział III. Rada kapłańska i kolegium konsultorów	495–502	343
Rozdział IV. Kapituły kanoników	503–510	348
Rozdział V. Rada duszpasterska	511–514	352
Rozdział VI. Parafie, proboszczowie i wikariusze parafialni.	515–552	355
Rozdział VII. Dziekani	553–555	381
Rozdział VIII. Rektorzy kościołów i kapelani	556–572	383
Art. 1. Rektorzy kościołów	556–563	383
Art. 2. Kapelani	564–572	385

Część III

INSTYTUTY ŻYCIA KONSEKROWANEGO I STOWARZYSZENIA
ŻYCIA APOSTOLSKIEGO

573–746 388

Sekcja I. Instytuty życia konsekrowanego

573–730 389

Tytuł I. Przepisy wspólne wszystkim instytutom życia konsekrowanego	573–606	389
Tytuł II. Instytuty zakonne	607–709	404
Rozdział I. Domy zakonne, ich erygowanie i znoszenie	608–616	405
Rozdział II. Zarząd instytutów	617–640	408
Art. 1. Przełożeni i rady	617–630	408
Art. 2. Kapituły	631–633	416
Art. 3. Dobra doczesne i ich zarząd	634–640	417
Rozdział III. Przyjmowanie kandydatów i formacja zakonników	641–661	421
Art. 1. Przyjęcie do nowicjatu	641–645	421
Art. 2. Nowicjat i formacja nowicjuszy	646–653	423
Art. 3. Profesja zakonna	654–658	427
Art. 4. Formacja zakonników	659–661	429
Rozdział IV. Obowiązki i prawa instytutów oraz ich członków	662–672	430
Rozdział V. Apostolstwo instytutów	673–683	436
Rozdział VI. Wyłączenie członków z instytutu	684–704	440
Art. 1. Przejście do innego instytutu	684–685	441
Art. 2. Wyjście z instytutu	686–693	442
Art. 3. Wydalenie zakonników z instytutu	694–704	447
Rozdział VII. Zakonnicy wyniesieni do godności biskupiej	705–707	452
Rozdział VIII. Konferencje przełożonych wyższych	708–709	453
Tytuł III. Instytuty świeckie	710–730	454

Sekcja II. Stowarzyszenia życia apostolskiego

731–746 461

Księga III		
NAUCZYCIELSKIE ZADANIE KOŚCIOŁA		
Tytuł I. Posługa słowa Bożego	747–833	466
Rozdział I. Przepowiadanie słowa Bożego	756–780	473
Rozdział II. Nauczanie katechetyczne	762–772	476
Rozdział III. Wychowanie katechetyczne	773–780	481
Tytuł II. Misyjna działalność Kościoła	781–792	486
Tytuł III. Wychowanie katolickie	793–821	492
Rozdział I. Szkoły	796–806	494
Rozdział II. Uniwersytety katolickie oraz inne instytuty studiów wyższych	807–814	499
Rozdział III. Uniwersytety i wydziały kościelne	815–821	503
Tytuł IV. Środki społecznego przekazu, w szczególności książki	822–832	507
Tytuł V. Wyznanie wiary	833	515
Księga IV		
UŚWIĘCAJĄCE ZADANIE KOŚCIOŁA		
Część I		
SAKRAMENTY		
Tytuł I. Chrzest	834–1253	517
Rozdział I. Sprawowanie chrztu	840–1165	524
Rozdział II. Szafarz chrztu	849–878	532
Rozdział III. Przyjmujący chrzt	850–860	533
Rozdział IV. Rodzice chrzestni	861–863	536
Rozdział V. Dowodzenie i zapisywanie przyjętego chrztu	864–871	537
Tytuł II. Sakrament bierzmowania	872–874	541
Rozdział I. Sprawowanie bierzmowania	875–878	542
Rozdział II. Szafarz bierzmowania	879–896	543
Rozdział III. Przyjmujący bierzmowanie	880–881	544
Rozdział IV. Świadkowie	882–888	544
Rozdział V. Dowodzenie i zapisywanie udzielonego bierzmowania	889–891	547
Tytuł III. Najświętsza Eucharystia	892–893	548
Rozdział I. Celebracja eucharystyczna	894–896	549
Art. 1. Szafarz Najświętszej Eucharystii	897–898	549
Art. 2. Uczestnictwo w Najświętszej Eucharystii	899–933	550
Art. 3. Obrzędy i ceremonie celebracji eucharystycznej	900–911	551
Art. 4. Czas i miejsce celebracji eucharystycznej	912–923	558
Rozdział II. Przechowywanie i kult Najświętszej Eucharystii	924–930	565
Rozdział III. Ofiary składane na sprawowanie Mszy Świętej	931–933	569
Rozdział IV. Ofiary składane na sprawowanie Mszy Świętej	934–944	570
Rozdział V. Ofiary składane na sprawowanie Mszy Świętej	945–958	575
Tytuł IV. Sakrament pokuty	959–997	581
Rozdział I. Sprawowanie sakramentu	960–964	582
Rozdział II. Szafarz sakramentu pokuty	965–986	588
Rozdział III. Penitent	987–991	598
Rozdział IV. Odpusty	992–997	599
Tytuł V. Sakrament namaszczenia chorych	998–1007	601
Rozdział I. Sprawowanie sakramentu	999–1002	602
Rozdział II. Szafarz namaszczenia chorych	1003	603
Rozdział III. Osoby, którym należy udzielać namaszczenia chorych	1004–1007	604
Tytuł VI. Święcenia	1008–1054	606
Rozdział I. Sprawowanie i szafarz święceń	1010–1023	607

Rozdział II. Kandydaci do święceń	1024–1052	613
Art. 1. Wymagania stawiane kandydatom do święceń	1026–1032	615
Art. 2. Wstępne wymagania do święceń	1033–1039	618
Art. 3. Nieprawidłowości oraz inne przeszkody	1040–1049	621
Art. 4. Wymagane dokumenty i badanie	1050–1052	627
Rozdział III. Zapisywanie i świadectwo udzielonych święceń	1053–1054	629
Tytuł VII. Małżeństwo	1055–1165	630
Rozdział I. Pasterska troska i czynności poprzedzające zawarcie małżeństwa	1063–1072	635
Rozdział II. Przeszkody zrywające w ogólności	1073–1082	640
Rozdział III. Poszczególne przeszkody zrywające	1083–1094	647
Rozdział IV. Zgoda małżeńska	1095–1107	657
Rozdział V. Forma zawierania małżeństwa	1108–1123	674
Rozdział VI. Małżeństwa mieszane	1124–1129	685
Rozdział VII. Małżeństwo zawierane tajnie	1130–1133	690
Rozdział VIII. Skutki małżeństwa	1134–1140	691
Rozdział IX. Separacja małżonków	1141–1155	694
Art. 1. Rozwiązanie węzła	1141–1150	694
Art. 2. Separacja z zachowaniem węzła	1151–1155	698
Rozdział X. Konwalidacja małżeństwa	1156–1165	701
Art. 1. Konwalidacja zwykła	1156–1160	701
Art. 2. Sanowanie w związku	1161–1165	703
Część II		
POZOSTAŁE AKTY KULTU BOŻEGO		
	1166–1204	706
Tytuł I. Sakramentalia	1166–1172	706
Tytuł II. Liturgia godzin	1173–1175	711
Tytuł III. Pogrzeb kościelny	1176–1185	713
Rozdział I. Odprawianie pogrzebu	1177–1182	714
Rozdział II. Osoby, którym należy zezwolić na pogrzeb kościelny albo pogrzebu odmówić	1183–1185	716
Tytuł IV. Kult świętych oraz świętych obrazów i relikwii	1186–1190	717
Tytuł V. Ślub i przysięga	1191–1204	720
Rozdział I. Ślub	1191–1198	720
Rozdział II. Przysięga	1199–1204	724
Część III		
MIEJSCA I CZASY ŚWIĘTE		
	1205–1253	727
Tytuł I. Miejsca święte	1205–1243	727
Rozdział I. Kościoły	1214–1222	731
Rozdział II. Kaplice i kaplice prywatne	1223–1229	736
Rozdział III. Sanktuaria	1230–1234	739
Rozdział IV. Ołtarze	1235–1239	741
Rozdział V. Cmentarze	1240–1243	744
Tytuł II. Czasy święte	1244–1253	745
Rozdział I. Dni świąteczne	1246–1248	746
Rozdział II. Dni pokuty	1249–1253	749

Księga V		
DOBRA DOCZESNE KOŚCIOŁA	1254–1310	752
Tytuł I. Nabywanie dóbr	1259–1272	756
Tytuł II. Zarząd dóbr	1273–1289	765
Tytuł III. Umowy, zwłaszcza alienacja	1290–1298	778
Tytuł IV. Pobożne rozporządzenia w ogólności oraz pobożne fundacje	1299–1310	786
Księga VI		
SANKCJE KARNE W KOŚCIELE	1311–1399	795
Część I		
PRZESTĘPSTWA I KARY W OGÓLNOŚCI	1311–1363	796
Tytuł I. Karanie przestępstw w ogólności	1311–1312	796
Tytuł II. Ustawa karna i nakaz karny	1313–1320	798
Tytuł III. Podmiot podległy sankcjom karnym	1321–1330	802
Tytuł IV. Kary oraz inne środki karne	1331–1340	810
Rozdział I. Cenzury	1331–1335	810
Rozdział II. Kary ekspiacyjne	1336–1338	814
Rozdział III. Karne środki zaradcze i pokuty	1339–1340	817
Tytuł V. Stosowanie kar	1341–1353	819
Tytuł VI. Zwalnianie z kar i przedawnienie karania	1354–1363	826
Część II		
POSZCZEGÓLNE PRZESTĘPSTWA I USTANOWIONE ZA NIE KARY	1364–1399	835
Tytuł I. Przestępstwa przeciwko wierze i jedności Kościoła	1364–1369	835
Tytuł II. Przestępstwa przeciwko władzy kościelnej i przestępstwa związane z pełnieniem zadań kościelnych	1370–1377	838
Tytuł III. Przestępstwa przeciwko sakramentom	1378–1389	845
Tytuł IV. Przestępstwa przeciwko dobremu imieniu oraz przestępstwo fałszu	1390–1391	852
Tytuł V. Przestępstwa przeciwko specjalnym obowiązkom	1392–1396	853
Tytuł VI. Przestępstwa przeciwko życiu, godności i wolności człowieka	1397–1398	857
Tytuł VII. Przepis ogólny	1399	859
Księga VII		
PROCESY	1400–1752	860
Część I		
POSTĘPOWANIE SĄDOWE W OGÓLNOŚCI	1400–1500	860
Tytuł I. Właściwość sądu	1404–1416	863
Tytuł II. Różne stopnie i rodzaje sądów	1417–1445	870
Rozdział I. Sąd pierwszej instancji	1419–1437	871
Art. 1. Sędzia	1419–1427	872
Art. 2. Audytorzy i sprawozdawcy	1428–1429	880
Art. 3. Rzecznik sprawiedliwości, obrońca węzła i notariusz	1430–1437	881
Rozdział II. Sąd drugiej instancji	1438–1441	886
Rozdział III. Trybunały Stolicy Apostolskiej	1442–1445	889

Tytuł III. Zasady postępowania w sądach	1446-1475	893
Rozdział I. Obowiązki sędziów i urzędników sądowych	1446-1457	893
Rozdział II. Kolejność rozpoznawania spraw	1458-1464	900
Rozdział III. Terminy i odroczenia	1465-1467	905
Rozdział IV. Miejsce sądu	1468-1469	906
Rozdział V. Osoby wpuszczane na salę sądową oraz sposób sporządzania i przechowywania akt.	1470-1475	907
Tytuł IV. Strony w sprawie	1476-1490	911
Rozdział I. Powód i strona pozwana	1476-1480	911
Rozdział II. Pełnomocnicy procesowi i adwokaci.	1481-1490	914
Tytuł V. Powództwa i zarzuty.	1491-1500	919
Rozdział I. Powództwa i zarzuty w ogólności.	1491-1495	919
Rozdział II. Poszczególne powództwa i zarzuty	1496-1500	922
Część II		
PROCES SPORNY		
	1501-1670	924
<i>Sekcja I. Zwyczajny proces sporny</i>		
	1501-1655	924
Tytuł I. Wszczęcie sprawy	1501-1512	925
Rozdział I. Pozew	1501-1506	925
Rozdział II. Wezwanie sądowe i zawiadomienie o czynnościach procesowych	1507-1512	929
Tytuł II. Zawiązanie sporu	1513-1516	932
Tytuł III. Postępowanie sporne	1517-1525	934
Tytuł IV. Dowody	1526-1586	939
Rozdział I. Oświadczenia stron	1530-1538	942
Rozdział II. Dowód z dokumentów	1539-1546	946
Art. 1. Natura i moc dowodowa dokumentów	1540-1543	947
Art. 2. Przedkładanie dokumentów.	1544-1546	950
Rozdział III. Świadkowie i zeznania	1547-1573	952
Art. 1. Kto może być świadkiem	1549-1550	953
Art. 2. Powoływanie i wykluczanie świadków	1551-1557	955
Art. 3. Przesłuchanie świadków	1558-1571	957
Art. 4. Wiarygodność zeznań	1572-1573	963
Rozdział IV. Biegli	1574-1581	965
Rozdział V. Wizja lokalna i oględziny sądowe	1582-1583	969
Rozdział VI. Domniemania.	1584-1586	970
Tytuł V. Sprawy wypadkowe	1587-1597	972
Rozdział I. Niestawiennictwo stron.	1592-1595	974
Rozdział II. Interwencja trzeciej osoby w sprawie	1596-1597	976
Tytuł VI. Ogłoszenie akt, zamknięcie postępowania dowodowego, dyskusja sprawy.	1598-1606	978
Tytuł VII. Orzeczenia sędziego	1607-1618	982
Tytuł VIII. Zaskarżenie wyroku	1619-1640	989
Rozdział I. Skarga o nieważność wyroku.	1619-1627	990
Rozdział II. Apelacja	1628-1640	994
Tytuł IX. Powaga rzeczy osądzonej i przywrócenie stanu poprzedniego.	1641-1648	1000
Rozdział I. Powaga rzeczy osądzonej	1641-1644	1001
Rozdział II. Przywrócenie stanu poprzedniego	1645-1648	1004

Tytuł X. Koszty sądowe i bezpłatna pomoc prawna	1649	1007
Tytuł XI. Wykonanie wyroku	1650–1655	1008
<i>Sekcja II. Ustny proces sporny</i>		
	1656–1670	1012
Część III		
NIEKTÓRE PROCESY SPECJALNE		
	1671–1716	1018
Tytuł I. Procesy małżeńskie	1671–1707	1018
Rozdział I. Sprawy o stwierdzenie nieważności małżeństwa	1671–1691	1018
Art. 1. Sądy i ich właściwość	1671–1673	1018
Art. 2. Prawo zaskarżenia małżeństwa	1674–1675	1022
Art. 3. Wprowadzenie i instrukcja sprawy	1676–1677	1023
Art. 4. Wyrok, środki jego zaskarżenia oraz wykonanie	1678–1680	1029
Art. 5. Proces małżeński skrócony przed biskupem	1681–1685	1033
Art. 6. Proces dokumentalny	1686–1688	1038
Art. 7. Przepisy ogólne	1689–1691	1041
Rozdział II. Sprawy o separację małżonków	1692–1696	1042
Rozdział III. Proces o dyspensę od małżeństwa zawartego a niedopełnionego	1697–1706	1044
Rozdział IV. Proces w sprawie domniemanej śmierci współmałżonka	1707	1051
Tytuł II. Sprawy o stwierdzenie nieważności święceń	1708–1712	1052
Tytuł III. Sposoby uniknięcia procesów	1713–1716	1055
Część IV		
PROCES KARNY		
	1717–1731	1057
Rozdział I. Dochodzenie wstępne	1717–1719	1058
Rozdział II. Przebieg procesu	1720–1728	1060
Rozdział III. Powództwo o naprawienie szkód	1729–1731	1064
Część V		
ZASADY PROCEDURALNE PRZY REKURSACH ADMINISTRACYJNYCH ORAZ PRZY ODWOŁYWANIU LUB PRZENOSZENIU PROBOSZCZÓW		
	1732–1752	1066
<i>Sekcja I. Rekurs od dekretów administracyjnych</i>		
	1732–1739	1067
<i>Sekcja II. Procedura przy odwoływaniu lub przenoszeniu proboszczów</i>		
	1740–1752	1073
Rozdział I. Zasady proceduralne przy odwoływaniu proboszczów	1740–1747	1073
Rozdział II. Zasady proceduralne przy przenoszeniu proboszczów	1748–1752	1077

DODATEK

CZĘŚĆ I. Interpretacje autentyczne kanonów Kodeksu Prawa Kanonicznego.....	1081
CZĘŚĆ II. Ważniejsze dokumenty powszechnego ustawodawstwa Kościoła.....	1093
Konstytucja apostolska Jana Pawła II <i>Universi Dominici gregis</i>	1095
Konstytucja apostolska Ojca Świętego Franciszka <i>Praedicate Evangelium</i>	1132
Instrukcja <i>Dignitas connubii</i>	1208
Normy o przestępstwach materialnych zarezerwowanych dla Kongregacji Nauki Wiary.....	1291
Wykaz ważniejszych dokumentów zawierających normy prawa kanonicznego powszechnego i szczególnie wydanych po promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.....	1301
CZĘŚĆ III. Wybór ustawodawstwa partykularnego Konferencji Episkopatu Polski.....	1327
Zestawienie dokumentów promulgowanych przez Konferencję Episkopatu Polski na podstawie kanonów Kodeksu.....	1329
Dekret Ogólny Konferencji Episkopatu Polski w sprawie wystąpień z Kościoła oraz powrotu do wspólnoty Kościoła.....	1331
Dekret ogólny Konferencji Episkopatu Polski o przeprowadzaniu rozmów kanoniczno–duszpasterskich z narzeczonymi przed zawarciem małżeństwa kanonicznego.....	1335
Instrukcja Konferencji Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej.....	1356
Instrukcja dla duszpasterzy dotycząca małżeństwa konkordatowego.....	1363
CZĘŚĆ IV. Wybrane przepisy prawa wyznaniowego.....	1367
Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczypospolitą Polską.....	1369
Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej.....	1376
Instrukcja dotycząca sposobu powiadamiania organów państwowych o uzyskaniu osobowości prawnej przez instytucje kościelne terytorialne i personalne (art. 4 ust. 2 Konkordatu) oraz powiadamiania o powoływaniu i odwoływaniu osoby sprawującej funkcję organu osoby prawnej.....	1395
Instrukcja Kościelnej Komisji Konkordatowej dotycząca zakresu i sposobu uzyskania osobowości prawnej przez instytucje kościelne na podstawie prawa polskiego.....	1401
CZĘŚĆ V. Konkordancje.....	1405
Konkordancja Kodeksów Prawa Kanonicznego z 1917 r. i z 1983 r.....	1407
Konkordancja Kodeksów Prawa Kanonicznego z 1983 r. i z 1917 r.....	1427
Wykaz źródeł cytowanych w komentarzu.....	1441
Indeks rzeczowy.....	1493

OD REDAKCJI

Po jedenastu latach od pierwszego polskiego wydania Komentarza do Kodeksu Prawa Kanonicznego potrzebne było podjęcie prac nad nową edycją tego dzieła. W porządku prawnym Kościoła katolickiego pojawiło się w tym czasie wiele nowych ustaw. Wiele kanonów samego Kodeksu zostało znowelizowanych. Gruntownej reformie prawodawca kościelny poddał kanoniczne prawo karne oraz przepisy regulujące procesy o stwierdzenie nieważności małżeństwa. Konferencja Episkopatu Polski uchwałą z 14 marca 2022 r. przyjęła zaktualizowane tłumaczenie na język polski Kodeksu Prawa Kanonicznego, które przynosi dogłębną poprawę komunikatywności przekładu, skorygowanie licznych nieprawidłowości natury językowej, błędów i niedoskonałości stylistycznych, gramatycznych, poprawienie szyku zdań oraz interpunkcji, ujednoczenie przekładu ważniejszych terminów i zwrotów oraz dostosowanie tłumaczenia Kodeksu do polskiego języka prawnego i prawniczego.

Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz udostępniany przez wydawnictwo Wolters Kluwer polskiemu czytelnikowi zawiera komentarz w ścisłym znaczeniu tego słowa: jest to objaśnienie dodawane do tekstu najważniejszej ustawy kościelnej w formie zwięzłych uwag pod kolejnymi kanonami. Taka definicja ma dawne i godne źródło. Tłumacząc, czym jest rodzaj ksiąg zwanych „commentaria”, św. Izydor z Se Willi – żyjący w VI wieku uczony biskup, uznawany za pierwszego encyklopedystę w dziejach – pisał w swych *Etymologiach*: „Commentaria dicta quasi cum mente. Sunt enim interpretationes, ut commenta iuris, commenta Evangelii” (Isid. *Orig.* 6.8.5). Jest więc komentarzem (*commentarium*) wyjaśnienie tekstu (natchnionego lub prawnego) dokonane jakby myślą (*cum mente*). Rezultat owego intelektualnego wysiłku komentatora objaśniającego tekst, wedle definicji średniowiecznego hiszpańskiego biskupa, pozwala korzystającemu z niniejszego *Komentarza* czytelnikowi odnaleźć sens tekstu prawnego, czyli zrozumieć poszczególne przepisy i prawidłowo je stosować.

Komentarz w zasadniczej części stanowi tłumaczenie komentarza opracowanego przez kanonistów hiszpańskich skupionych w Instytucie Martin de Azpilcueta, tj. centrum badawczym związanym z Wydziałem Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Nawarry w Pampelunie. Niniejsza edycja opiera się na jedenastym hiszpańskim wydaniu Kodeksu Prawa Kanonicznego z komentarzem. Pierwsze wydanie ukazało się tuż po promulgowaniu Kodeksu w 1983 r., jedenaste, zaktualizowane i poprawione, przygotowywane jest na 2023 r. (*Código de Derecho Canónico. Edición bilingüe y anotada. A cargo de Instituto Martin de Azpilcueta*). W polskim wydaniu wykorzystano dodatkowo niektóre wyjaśnienia nieuwzględnione w edycji hiszpańskiej, a zawarte w ósmym wydaniu włoskim pod red. J.I. Arriety (*Codice di Diritto Canonico e leggi complementari commentato*, Roma 2022). Uzupełnienia te są oznaczone symbolem **I**. Z tego samego włoskiego wydania pochodzą umieszczone pod komentarzami odniesienia do promulgowanego w 1990 r. Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich [CCEO]. Wskazują one, które kanony wschodniego Kodeksu odpowiadają poszczególnym przepisom Kodeksu Prawa Kanonicznego, oraz sygnalizują ewentualne różnice między dyscypliną Kościoła łacińskiego i prawem obowiązującym w katolickich Kościołach wschodnich.

Autorami tłumaczenia na język polski komentarzy do poszczególnych kanonów Kodeksu są absolwenci Wydziału Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Nawarry w Pampelunie.

Odniesienia do najnowszych kościelnych aktów ustawodawczych, nieobjętych wyżej wspomnianymi wydaniem, zostały uwzględnione przez redaktora wydania polskiego i oznaczone symbolem **R**. W *Komentarzu* znajdują się także – ze znakiem **P** – nawiązania do obowiązujących w Polsce przepisów partykularnego prawa kanonicznego oraz prawa polskiego.

Tekst Kodeksu Prawa Kanonicznego w polskim przekładzie – aczkolwiek należy pamiętać, że obowiązujący jest tylko tekst łaciński promulgowany przez ustawodawcę – pochodzi z najnowszego wydania zatwierdzonego przez Konferencję Episkopatu Polski (Pallottinum 2022). *Komentarz* uwzględni nowelizacje niektórych kanonów dokonane przez ostatnich papieży. Kanony, do których zostały wydane interpretacje autentyczne, są oznaczone gwiazdką *; wszystkie interpretacje autentyczne zebrano w Dodatku, cz. I.

Oprócz tekstu Kodeksu Prawa Kanonicznego i komentarzy do poszczególnych kanonów, w niniejszej edycji zawarte są niektóre pozakodeksowe akty prawa powszechnego Kościoła (zob. Dodatek, cz. II):

- Konstytucja Apostolska św. Jana Pawła II *Universi Dominici gregis*, o wakacie Stolicy Apostolskiej i wyborze Biskupa Rzymskiego, z 22 II 1996 r.;
- Konstytucja Apostolska papieża Franciszka *Praedicate Evangelium*, o Kurii Rzymskiej i jej służbie Kościołowi w świecie, z 19 III 2022 r.;
- Instrukcja Papieskiej Rady ds. Tekstów Prawnych *Dignitas connubii*, dotycząca spraw o stwierdzenie nieważności małżeństwa, z 25 I 2005 r.;
- Normy o przestępstwach zarezerwowanych dla Kongregacji Nauki Wiary z 11 XI 2021 r.

Źródłem tłumaczenia na język polski pozakodeksowych ustaw zamieszczonych w *Komentarzu* jest zasadniczo polskie wydanie organu Stolicy Apostolskiej *L'Osservatore Romano*, aczkolwiek w niektórych przypadkach przekład ma charakter autorski; zaznaczono to każdorazowo w informacji poprzedzającej tekst ustawy. Dokumenty Soboru Watykańskiego II cytowane są według wydania: *Sobór Watykański II. Konstytucje-dekrety-deklaracje. Tekst łacińsko-polski. Nowe tłumaczenie*, Pallottinum, Poznań 2008. Wybór dokumentów powszechnego prawa kanonicznego obowiązującego w całym Kościele uzupełnia kilka aktów prawa obowiązującego w Polsce – są to zarówno dokumenty promulgowane przez Konferencję Episkopatu Polski (Dodatek, cz. III), jak i wybrane przepisy prawa wyznaniowego (Dodatek, cz. IV). W ten sposób niniejszy *Komentarz* staje się podręcznym i pożytecznym narzędziem umożliwiającym poznanie prawa kościelnego i poprawne jego stosowanie.

Użyteczności *Komentarza* mają dopomóc także wykazy, tabele i indeksy zawarte w niniejszej edycji. Umożliwiają one zlokalizowanie stosownych przepisów i poszukiwanych tekstów, zarówno w samym *Komentarzu*, jak i poza tym zbiorem; są to:

- dwie konkordancje między pierwszym Kodeksem Prawa Kanonicznego promulgowanym w 1917 r. i Kodeksem obecnie obowiązującym (Dodatek, cz. V);
- wykazy ważniejszych aktów powszechnego i partykularnego prawa kanonicznego promulgowanych po wejściu w życie aktualnego Kodeksu Prawa Kanonicznego, tj. po 1983 r. (Dodatek, cz. II);
- wykaz źródeł prawa cytowanych w *Komentarzu*, z dokładnym wskazaniem miejsca promulgacji lub publikacji; dzięki sporządzeniu tej listy można było w tekstach komentarzy uniknąć powtarzania ww. informacji;
- indeks rzeczowy, który umożliwia odnalezienie poszukiwanych przepisów i ich wykładni oraz ułatwia skonstruowanie norm postępowania w określonych przypadkach.

Niniejszy *Komentarz* uwzględni stan prawny na dzień 15 XII 2022 r.

Piotr Majer

